

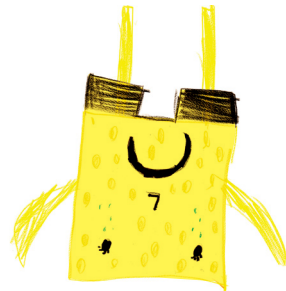
КАКВО ДА ПРАВЯ, АКО ТОРМОЗЯТ ДЕТЕТО МИ В УЧИЛИЩЕ?

.....

Деца та обикновено не ни казват, когато станат обект на тормоз в училище: те живеят свой живот, който се стремят да управляват сами. Ето защо би трябвало да ги учим как да реагират на тормоза и как да се справят с него.

На тормоза в училище често се гледа пренебрежително, като на естествен процес при порастването на децата. Обикновено грубото поведение остава незабележимо дълго време и може да изглежда незначително в сравнение с агресивни прояви на физическо насилие и малтретиране. Статистиките обаче сочат, че едно от четири деца, които тормозят връстниците си, преди двайсетата си година вече има криминално досие. От друга страна децата, станали жертва на тормоз в училище, развиват симптоми на депресия, засилена тревожност и лесно стават жертви по-нататък в живота. Затова е важно да бъдем бдителни за тази ранна форма на агресивно поведение.

КАК ДА РАЗБЕРА ДАЛИ ДЕТЕТО МИ Е ТОРМОЗЕНО?

Дете, което е тормозено, е възможно да прояви някои от следните признаци:

- страхува се да ходи на училище
- чувства се неразположено сутрин
- има необясними охлузвания, синини или други травми
- закъснява или отива по-рано на училище
- отива на училище по друг маршрут
- има проблеми с усвояването на учебния материал, успехът му пада
- бяга от училище
- наблюдават се промени в настроението или поведението, например е мълчаливо, необщително, раздразнително, склонно е към спорове, лесно се пали и избухва
- наблюдават се промени в навичките или в използването на интернет и социалните мрежи
- сънува кошмари и сънят му е нарушен
- прибира се с повредени вещи
- „губи“ си вещите
- моли за повече пари или учебни материали
- започва да увърта, когато го питат какво става в училище

КАК ДА СЕ ДЪРЖИМ С ДЕТЕТО СИ, АКО ПОДОЗИРАМЕ, ЧЕ НЯКОЙ ГО ТОРМОЗИ?

Приемете сериозно оплакванията на детето, че е тормозено

Децата често се страхуват или срамуват да кажат на някого, че са тормозени, затова повярвайте на оплакванията на вашето дете.

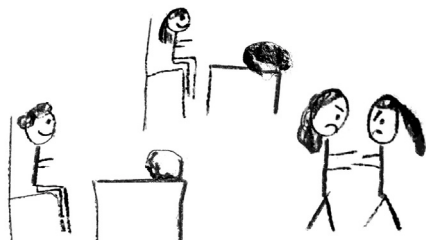
Не си мислете, че децата ще се справят сами.

Те имат нужда от близък човек, който ще ги разбере и подкрепи.

Създавайте възможности на детето да говори за насилието в своя живот. Това често се получава най-добре в моменти на непринудено общуване – когато гледате телевизия, четете, играете на някаква игра или се разхождате в парка.

Бъдете бдителни за симптоми, говорещи, че е възможно детето ви да е жертва на тормоз.

Уведомете училището незабавно, ако мислите, че детето ви е тормозено. Когато са предупредени, грижещите се за него хора могат да гържат под око действията му и да предприемат групи стъпки за осигуряване на неговата безопасност. Учителите, възпитателите и училищните психолози са на ваше разположение, за да ви помогнат или да ви насочат към съответните центрове и институции.

КАКВО МОГА ДА НАПРАВЯ, АКО ПОДОЗИРАМ, ЧЕ МОЕТО ДЕТЕ ТОРМОЗИ ДРУГИ?

Не си мислете: „Моето дете не може да бъде грубиян!“ Погледнете на проблема сериозно.

Говорете с вашето дете. Имайте предвид, че дете, което тормози другите, често опитва да скрие отрицателните и агресивните чувства и поведение и да хвърли вината върху другите.

Не мислете, че детето ви е „лошо“. С поведението си децата показват, че се случва нещо и има проблем.

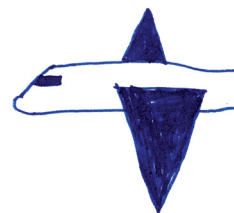
Учете детето си **какво е добро, какво е лошо и кое наранява другите.**

Вгледайте се внимателно в своето поведение като родител. Погрижете се детето да не става свидетел на грубост и насилие между членове на семейството.

Кажете на детето си, че не допускате подобно поведение. Обсъдете с детето отрицателното въздействие, което оказва тормоза върху жертвите.

Говорете с учителя и/или директора. Честата комуникация с учителите е важна, за да разберете как се държи детето ви в училище.

Увеличете бдителността си за заниманията на детето и местата, на които ходи. Разберете кои са приятелите му и се информирайте къде се намира във всеки момент. Отклонявайте го от подгържането на взаимоотношения с агресивни връстници. Разговаряйте за мотивите му да се държи агресивно.

Въведете ясни правила в семейството и се придържайте твърдо към тях.

Когато децата участват в установяването на правилата, за тях е по-лесно да ги спазват. Когато децата се придържат към правилата, веднага покажете одобрението си.

Не унижавайте детето като наказателна мярка, за да му покажете какво е да бъдеш тормозен. Вместо това помислете за ефективна реакция без насилие.

Тя би трябвало да бъде съответна на сериозността на извършеното от детето и на неговата възраст и етап на развитие. Телесното наказание носи посланието, че „правото е на силния“.

Помогнете на детето си да се научи как да контролира и да се справя с агресивните си чувства, импулси и поведение подobaващо, без да наранява никого.

Прекарвайте повече време с вашето дете. Търсете неща, които можете да правите заедно, например спортни занимания или хобита.

Поощрявайте детето си, когато е мило и учтиво към другите. Дайте му да разбере, че добротата се ценява. Въдъхновявайте го да се съгъжи добре в името на доброто съгъжание и да прави каквото е добро и правилно. Не насърчавайте доброто поведение с награди (подаръци, шоколади, компютърни игри, гледане на телевизия или други „подкупи“) и не санкционирайте лошото съгъжание (с отхвърляне, наказания, плесници), за да не учите децата да се съгъжат добре само в замяна на одобрение, внимание, подаръци или за избягване на санкциите.

ОБЩИ НАСОКИ

Информирайте се каква е политиката на училището срещу тормоза и механизма за подаване на сигнали за подобни случаи и говорете с детето си, за да може да прибегва до тях при необходимост. Може да бъде от полза да създадете с него план за действие, уточняващ стъпките, които смятате да направите във връзка с тормоза и за подобряване на ситуацията.

Опитайте се да разберете защо детето е станало жертва или е агресивно. Помислете какво стои зад тази ситуация на тормоз, страданието е симптом на по-дълбок проблем.

Учете децата как да разрешават споровете без груби думи или действия. Създавайте в тях умения, с които да се предпазват: как да се движат уверено, да бъдат бдителни за ставащото около тях и да се защитават словесно. Учете ги да се обръщат към приятелите си за подкрепа.

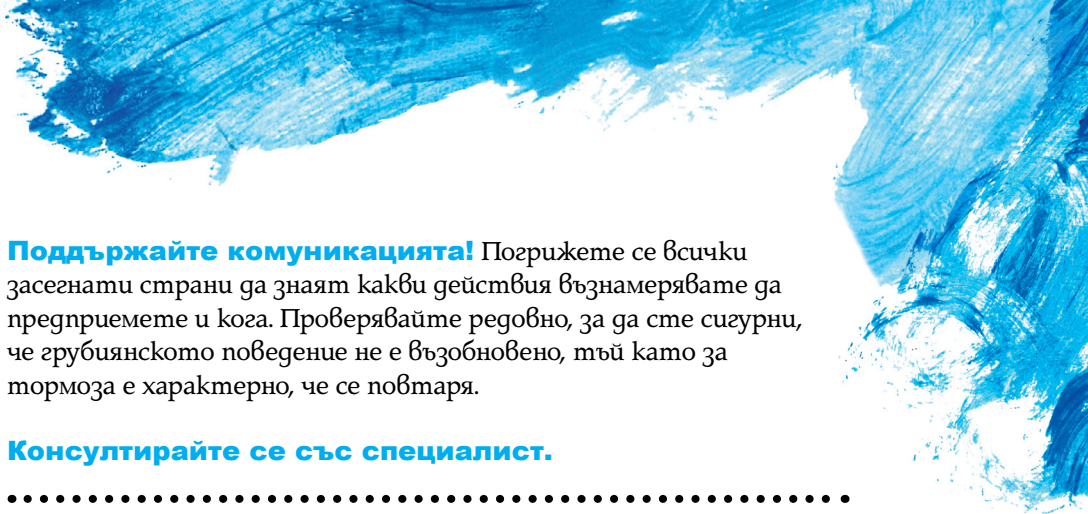
Слушайте! Насърчавайте детето да говори за училище, за социални сблъсъци, да ходи на училище и да се прибира оттам. Обръщайте внимание на разговорите му с други деца. Това може да бъде първият ви ориентир дали вашето дете е жертва, насилник или нито едното, нито другото. Бъдете близо до него и проявявайте чувствителност.

Питайте детето какво според него би било най-доброто решение в случай на тормоз. Възможно е детето да се страхува, че тормозът може да се засили, ако каже за него. То има нужда да го изслушвате, да го успокоявате и да му обясните, че заедно ще разрешите ситуацията.

Разказвайте на детето си за детето, което сте били самите вие, и как сте се справили с трудни ситуации.

Помагайте на децата да се научат на социалните умения, необходими за създаване на приятели. Увереното, находчиво дете е по-малко вероятно да бъде тормозено или да тормози другите.

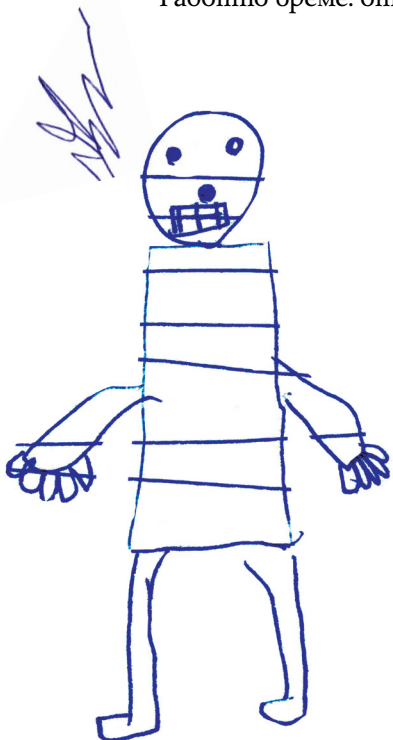
Поддържайте комуникацията! Погрижете се всички засегнати страни да знаят какви действия възнамерявате да предприемете и кога. Проверявайте редовно, за да сте сигурни, че грубиянското поведение не е възобновено, тъй като за тормоза е характерно, че се повтаря.

Консултирайте се със специалист.

.....

Свържете се с организация, която може да ви насочи как да действате в случай на тормоз или насилие.

- **116 111** Национална телефонна линия за деца към ДАЗД
денонощна и безплатна от всички оператори за цялата страна
- Център за консултиране, психотерапия и психоанализа
към Фондация „Асоциация Анимус“
тел: +359 2 983 52 05; 983 53 05
Работно време: от 9.00 до 17.30 ч.

ПОМНЕТЕ

Отговорността на училищата е да дават на вашето дете знания и да го карат да се чувства в безопасност, приемано сериозно и уважавано като човек. Ваша е отговорността да отгледате здраво и щастливо дете и добър човек!

Илюстрации: момичета и момчета от България, Великобритания, Германия, Кралство Нидерландия, Румъния, Словакия и Швеция

ПАРТНЬОРИ ПО ПРОЕКТА

Фондация „Асоциация Анимус“, България www.animusassociation.org
Барнардос (Barnardo's), Великобритания www.barnardos.org.uk
**Детска телефонна линия за безопасност (Linka Detskej Istoty/LDI),
Словакия** www.ldi.sk
Община Гьотеборг (Göteborgs Stad), Швеция
<http://goteborg.se/wps/portal/enheter/grundskola/nygardsskolan>
**Международна инициатива за детско развитие (International
Child Development Initiatives/ICDI), Кралство Нидерландия** www.icdi.nl
Спасете децата (Salvati Copiii), Румъния www.salvaticopiii.ro
SPI Forschung, Germany www.spi-research.eu

City of
Göteborg

Save the Children Romania

Тази дупляна е изработена по проект

**„РАЗПОЗНАВАНЕ И ПРЕДТВЪРЯВАНЕ НА ТОРМОЗА В УЧИЛИЩЕ
ЧРЕЗ УЧАСТИЕ И ГЛЕДНА ТОЧКА НА ДЕЦАТА
В 7 ДЪРЖАВИ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ“
JUST/2013/DAP/AG/5372**

*финансиран от Европейската комисия по програма Дафне III.
Съдържанието отразява единствено гледната точка на авторите
и по никакъв начин Европейската комисия
не носи отговорност за него.*